

Forholdet mellom Aetats og SSBs tall for arbeidsledige

Helge Næsheim

Utviklingen i arbeidsledigheten i Norge måles på to måter ved to datakilder. Arbeidsledighetstall fra Statistisk sentralbyrå (AKU) viser et høyere nivå og i perioder også en noe annen utvikling enn tall over registrerte arbeidsledige ved arbeidskontorene. Artikkelen viser at dette ikke er overraskende, gitt de store forskjellene som er i definisjon og målemetoder.

Statistisk sentralbyrå presenterer tall for arbeidsledigheten basert på Arbeidskraftundersøkelsene (AKU), mens Arbeids- og velferdsetaten (tidligere Aetat) presenterer tall basert på meldinger til sitt register over arbeidssøkere (Arena). Det er normalt slik at AKUs tall for arbeidsledige ligger høyere enn tall fra Arena. Stort sett viser de to tallseriene samme utviklings- trekk, men over kortere tidsrom har det vært forskjeller. I første halvår 2005 var avvikene i endringstall fra året før relativt store, og dette vakte mye oppmerksomhet, ikke minst fordi dette skjedde i forkant av stortingsvalget. Regjering og opposisjon brukte hver sin tallserie, og media stilte spørsmål om SSB og daværende Aetat var enige om hvilken vei ledigheten gikk.

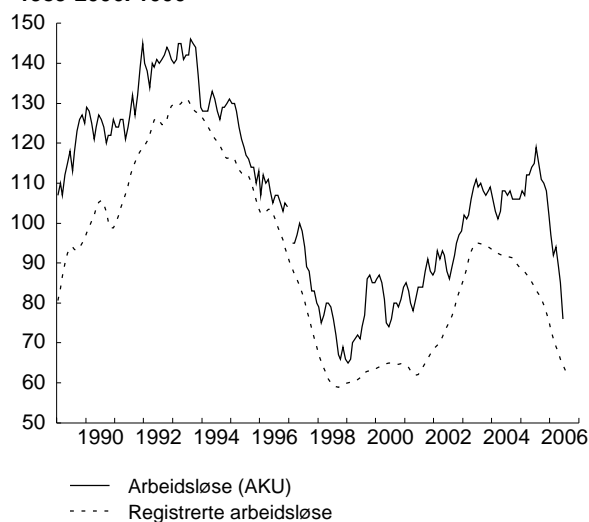
Av figuren ser man at de to tallseriene for arbeidsledighet (sesongjustert) i grove trekk følger hverandre gjennom de siste årenes konjunkturforløp, men slik at tall fra AKU hele tiden er høyere enn tallene for registrert ledighet. Videre viser figuren at utvalgsusikkerheten som er knyttet til AKU-tallene, gir kortsiktige svingninger rundt en trend. Gjennom første halvår 2005 blir avvikene mellom de to tallseriene større. Tallet på registrerte ledige faller noe gjennom 2004 og dette forsterkes gjennom 2005. I AKU kommer ikke det markerte fallet i ledigheten før i siste halvår av 2005.

Vi skal i denne artikkelen belyse årsaker til at de to datakildene viser ulikt nivå på ledigheten, og i perioder også ulik utvikling. Presentasjonen baserer seg delvis på resultater av koplinger som er gjort mellom datakildene på individnivå. Opplegget for disse koplingene er beskrevet i en egen boks.

Det er ikke overraskende at de to datakildene viser sprikende tall for ledigheten. Selv om de to tallstørrelsene begge sikter mot å måle arbeidsledigheten, er ulikheter i definisjon og målemetoder store. Hvor store forskjellene egentlig er, tilsøres av at ulikhetene i noen grad utjevner hverandre når man ser på totaltallet på arbeidsledige.

Forskjellene mellom de to arbeidsledighetsmålene skyldes dels ulikheter i definisjoner og målemetoder, men kan også skyldes målefeil. Når det gjelder definisjoner, følger AKU strengt de definisjoner som gjelder internasjonalt for definisjon av arbeidsledighet (være helt uten arbeid, søkt etter arbeid siste fire uker, kunne begynne i arbeid i løpet av to uker). I Arena avviker man fra dette, bla. ved å stille en del tilleggskrav. Vi skal illustrere forskjellene mellom de to kildene med tall fra en kopling vi har gjort av dataene i perioden 2004-2006.

Arbeidsløse (AKU) og registrerte arbeidsløse. Sesongjusterte tall, tremåneders glidende gjennomsnitt. 1989-2006. 1000

Helge Næsheim er seksjonssjef ved Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk (hnn@ssb.no)

Forskjeller i nivå-tall

Arena viste for 1.halvår 2005 et gjennomsnitt på 87 000 registrerte ledige, mens AKU viste et ledighets-tall på 113 000. Når vi kopler datasettene finner vi at:

- **47 000 personer var ledige i begge statistikkene.**
- **50 000 var ledige i AKU og ikke registrert i Arena.**
Det vil si at de verken var ledige, på arbeidsmarkedstiltak eller yrkeshemmede. Dette vil typisk være ungdom som søker jobb ved siden av skolegang eller i ferie.
- **17 000 var ledige i AKU og med i Arena, men klassifisert som noe annet her.**
 - 6 000 eller 9 prosent av de AKU-ledige var registrert i Arena på ulike arbeidsmarkedstiltak. Pr. definisjon holdes disse utenfor tallet på registrerte ledige (det publiseres i stedet egne tall for denne gruppen). I AKU vil de komme med som ledige hvis de oppfyller betingelsene om å være uten arbeid, var aktive arbeidssøkere og tilgjengelige.
 - 11 000 eller 17 prosent av de AKU-ledige var registrert i Arena som yrkeshemmede. Også de yrkeshemmede blir publisert som egen tallserie og inkluderes ikke i tallet på registrerte ledige. I Arena er det ansatte ved Arbeids- og velferdsetaten som vurderer om en person er tilgjengelig for arbeidsmarkedet, mens det i AKU er den enkelte selv som vurderer dette.
- **39 000 var registrert ledig, men klassifisert som noe annet i AKU.**
 - 17 000, eller 20 prosent, av de registrerte ledige ble i AKU definert som sysselsatte. Det vil typisk være personer med en liten tilfeldig jobb som ikke melder dette ved registrering hos Aetat. Mindre ulikheter i referanseperiode vil også bidra her. Feks. vil en person i AKU som i siste uke i måneden var ledig de tre første dagene og så fikk en jobb, bli definert som sysselsatt. I Aetat vil melderutinen være slik at dette først fanges opp ved registreringen i Arena i måneden etter.
 - 11 000, eller 12 prosent, av de registrert ledige svarte i AKU at de ikke ønsket arbeid eller ikke hadde forsøkt å få arbeid. Dette vil typisk være personer som nærmer seg pensjonsalder og ser dagpenger som en førtidspensjon.
 - 11 000, eller 12 prosent, av de registrerte ledige svarte i AKU at de ikke var tilgjengelige for arbeid i løpet av 2 uker og faller dermed utenfor AKUs ledighetsdefinisjon.

Selv om forskjellene på individnivå er store, trekker forskjellene i ulik retning slik at totaltallene ikke blir så veldig ulike. Ser vi imidlertid på aldersfordelte tall, kommer forskjellene klarere fram.

Kopling mellom AKU og Arena

Personene i de to datakildene koples sammen måned for måned. Siden arbeidsledighet er en status en del personer befinner seg i bare over kort tidsrom, er det et viktig poeng at referanseperioden i de to datakildene bør være så lik som mulig. På den annen side er AKU en utvalgsundersøkelse, og av hensyn til å få minst mulige tilfeldige utslag i tallene, bør så stor del av utvalget som mulig være med i koplingen. AKU dekker alle ukene hver måned, mens Arena beskriver status ved utgangen av hver måned. Erfaringer har vist at i en avveing mellom å få minst mulig usikkerhet og god overlapp i referanseperiode, er det hensiktsmessig å bruke utvalgene i de to siste ukene hver måned fra AKU. Størrelsen på antall arbeidsledige (og andre grupper i Arena) er relativt liten i forhold til utvalgsusikkerheten i AKU. Vi må derfor kople sammen flere måneder for å få en rimelig utsagnskraft. Analysene som er gjennomført har vært basert på tall for 6 og 12 måneder, dvs. årgjennomsnitt og halvårsgjennomsnitt.

Tabell 1. AKU-ledige og registrerte ledige etter alder. Årgjennomsnitt 2005. Prosent

	AKU-ledige	Registrerte ledige
16-24 år	100	100
25-55 år	33	17
55-74 år	61	71
	6	12

Det har vært spekulert om noen av forskjellene mellom Arenas og AKUs tall for ledighet skyldes at det er skjevheter i utvalget i AKU. I en nylig publisert analyse fra SSB (Hagesæther og Zhang, 2006) er konklusjonen at nettoutvalget er noe skjevt, men at dette rettes opp gjennom estimeringsopplegget som brukes. For delgrupper av ledige kan det likevel fortsatt gi noe skjevhet. Analyser basert på de mikrokoplingene som er omtalt over, bekrefter det samme. Når vi kopler til registrerte ledige personer i Arena til AKU-utvalget og bruker vekten i AKU til å blåse opp tallet, får vi verdier på registrerte ledige som svinger over og under det tallet Arena selv gir.

Forskjeller i utvikling

Fra 1.halvår 2004 til 1.halvår 2005 viste de to tallseriene ulik utvikling. Tallet på registrerte ledige gikk ned med 6 000, mens tallet i AKU viste en økning i ledigheten på 4 000. Når vi bryter opp ledighetstallene som angitt over, finner vi at nedgangen i registrert ledighet delvis skyldtes nedgang i tallet på registrerte ledige som i følge AKU var sysselsatte. En slik nedgang i registrert ledighet vil ikke gi nedgang i AKU-ledighet, siden de her ikke har vært definert som ledige. Vi finner også at utvalgsusikkerheten bidro til at AKU fikk en for liten nedgang i registrerte ledige. Endelig fikk AKU en oppgang i ledigheten blant yrkeshemmede, en gruppe som ikke defineres som registrert ledige. Det var altså ulike faktorer som trakk samme vei og bidro til at AKU og Aetats tall for ledige viste ulik utvikling.

Når vi ser på utviklingen fra 1.halvår 2005 til 1.halvår 2006, viser de to datakildene samme utviklingstrekk. Tall over registrerte ledige viser en nedgang på 19 000, mens AKU gir et fall i ledigheten på 21 000. Men bak denne utviklingen i totaltall ligger det likevel noe variasjon i underliggende grupper. Blant annet synes det å ha vært en viss vekst i gruppen ledige i AKU som ikke er registrert i Arena.

I de siste sesongjusterte ledighetstall som ble publisert 25.august i år, var det derimot store avvik i endringstall fra 3-måneders perioden februar-april til mai-juli i 2006. AKU viste her en nedgang på 18 000 ledige, mens Arena viste en nedgang på 5 000. Analyser basert på mikrokoblinger trenger noe lenger observasjonsperiode til å dra relativt sikre konklusjoner. Underliggende data viser imidlertid at det særlig er i juni og juli at AKU viser stor nedgang i ledigheten og at nedgangen særlig har funnet sted blant personer under 25 år. Mest sannsynlig skyldes dette at flere fikk arbeid og/eller at de fikk arbeid raskere enn året før. Kortere varighet på ledighetsperiode gir lavere nivå-tall, når ledigheten måles på et bestemt tidspunkt. Ut fra det som er gjort av analyser over brutto forskjeller tidligere, og som er omtalt over, kan vi trekke relativt sikre konklusjoner. Nedgangen i AKU kommer særlig blant personer som ikke registrerer seg som ledige i Arena. Det vil typisk for disse månedene være ungdom som søker feriearbeid. Ved siden av forskjeller som skyldes slike definisjonsmessige forhold, synes dessuten utvalgsusikkerheten å ha trukket i samme retning.

Nyttig verktøy ved presentasjon av ledighetstall

Det opplegget vi har laget for koblinger på mikronivå, er et nyttig verktøy for å forstå forskjeller mellom de to tallstørrelsene på arbeidsledighet. Ved publisering av ledighetstall fra måned til måned vil det imidlertid ikke kunne benyttes til å gi ny empirisk kunnskap. Man er normalt avhengig av å ha noe lengre tidsserie enn mellom to kvartal for å få utsagnskraftige tall. I perioder hvor endringene i ledigheten er mindre enn dem vi har hatt siste år, vil en utvalgsusikkerhet i AKU på +/- 5 000, kunne være en dominerende årsak til endringstallet. I ettertid, når vi har flere observasjoner og endringene har akkumulert seg, kan vi gjøre koblinger som omtalt over, og konkludere sikrere om årsaker.

Opplegget med kobling på individnivå vil også være nyttig for å oppdage eventuelle strukturelle endringer knyttet til hvordan Arena og AKU fanger opp folks søking etter arbeid, enten dette skjer ved at folk endrer atferd, eller det skjer ved at målingen av arbeidssøking i AKU og Arena endres.

Hvorfor to arbeidsledighetsmål?

Siden arbeidsledighet målt ved Arena og AKU er så pass forskjellige, og i perioder skaper forvirring blant en del brukere - kan en spørre hvorfor da ikke anvende bare ett av dem? Det korte svaret er at de to ledighetsmålene kompletterer hverandre.

AKU måler den totale arbeidsledigheten best, slikt internasjonale organisasjoner anbefaler at dette skal gjøres. Ledighetstall fra AKU er derfor også det målet som er beste egnet når man skal sammenligne arbeidsledigheten mellom ulike land. Videre kartlegger AKU folks forhold til arbeidsmarkedet på et bredere sett enn bare ved å gi ett tall for arbeidsledigheten. Man får også tall for grupper som tilfredstiller noen av, men ikke alle, kravene til å bli definert som ledig. I tillegg måles også sysselsetting i AKU, slik at man får et konsistent bilde av utvikling i sysselsetting og ledighet.

Tall over registrert ledige fra Arena har i motsetning til tall fra AKU, ikke utvalgsusikkerhet knyttet til seg. Det betyr at bare dette målet kan gi ledighetstall på kommunenivå eller for andre detaljerte fordelinger. Tall over registrert ledighet har kortere produksjonstid enn AKU, og måler endringer fra måned til måned mer presist. AKU har dessuten skjevhet i svarutvalget for innvandrere, slik at tall for arbeidsledighet i denne gruppen måles best ved registrert ledighet. Tall fra Arena viser dessuten presist hvilke grupper som Arbeids- og velferdsetaten og de lokale NAV-kontorene forholder seg til, f.eks. mottakere av dagpenger under arbeidsledighet.

Referanser

Nina Hagesæther og Li-Chun Zhang (2006); Om arbeidsledighet i AKU og Arena. *Statistisk sentralbyrå Notater 2006/34*.